

Nije sve po starom: kako su se poduzeća iz EU-a prilagodila pandemiji bolesti COVID-19

Uvod

Prvo potpuno ograničenje kretanja na nacionalnoj razini kao odgovor na širenje bolesti COVID-19 u Europskoj uniji proglašeno je u Italiji u ožujku 2020., čime je ograničeno kretanje stanovništva i privremeno su zatvorene trgovine i poduzeća koji nisu neophodni. Mnoge druge države članice slijedile su taj primjer. Te su javnozdravstvene mjere znatno poremetile obavljanje poslovnih djelatnosti u EU-u. Kako pandemija i dalje traje, postoji dosad nezabilježena i hitna potreba za time da poduzeća, u suradnji sa socijalnim partnerima, preispitaju i preoblikuju način na koji posluju. Za to je potrebno temeljito razmotriti koje će se promjene vjerojatno zadržati u srednjoročnom i dugoročnom razdoblju, kao i njihove posljedice na poslovanje, lance opskrbe, likvidnost te, osobito, radnu snagu.

U ovom se izvješću istražuje kako su poduzeća u EU-u na početku reagirala na vanjski šok uzrokovan izbijanjem pandemije te kako su se prilagodila radna mjesta i prakse na radnom mjestu. U njemu se također istražuje utjecaj pandemije na zdravlje i dobrobit radnika te način na koji su rukovoditelji reagirali na taj utjecaj.

Kontekst politike EU-a

EU djeluje na svim područjima kako bi ograničio širenje pandemije, pružio potporu nacionalnim zdravstvenim sustavima i suzbio socioekonomske posljedice pandemije; poduzimaju se dosad nezabilježene mjere na nacionalnoj razini i razini EU-a. To obuhvaća osiguravanje sigurnih i učinkovitih cjepiva za Europu i svijet; utvrđivanje gospodarskih mjera u paketu za oporavak; provedbu javnozdravstvenih mjera; primjenu koordiniranog pristupa granicama i mobilnosti; te borbu protiv dezinformacija o pandemiji bolesti COVID-19.

Europski stup socijalnih prava, koji je ratificiran 2017. godine, ključan je alat za organizaciju oporavka u EU-u. U njemu je utvrđeno 20 ključnih načela i prava neophodnih za pravedna i funkcionalna tržišta rada te se ponovno ističe važnost radnih uvjeta koji pogoduju zdravlju. Akcijskim

planom za europski stup socijalnih prava od 4. ožujka 2021. utvrđene su konkretne mjere za provedbu tih načela i predlažu se glavni ciljevi koje bi EU trebao ostvariti do 2030. Dionici i šefovi država ili vlada pozdravili su plan tijekom Socijalnog samita održanog u Portu 7. i 8. svibnja 2021.

Održiv dugoročni oporavak koji obuhvaća ključne elemente europskog stupa socijalnih prava i akcijskog plana bit će usmjeren na tri glavna aspekta: vještine, socijalnu i gospodarsku sigurnost te jednake uvjete tržišnog natjecanja za poduzeća.

Osnovni rezultati

- Pandemija bolesti COVID-19 teško je pogodila poduzeća diljem EU-a. Tijekom 2020. zaposlenost je pala u gotovo jednoj petini svih poduzeća. Gotovo 40 % poduzeća zahtijevalo je od zaposlenika da skrate svoje radno vrijeme. U 23 % poduzeća time je bila zahvaćena većina radnika. Općenito, sektori najteže pogođeni javnozdravstvenim mjerama u pogledu zaposlenosti i skraćivanja radnog vremena bili su trgovina i ugostiteljstvo te financijske i druge usluge.
- Javnnozdravstvene mjere u većoj su mjeri utjecale na mala i srednja poduzeća nego na veća poduzeća: mala i srednja poduzeća češće su u potpunosti obustavila poslovanje ili skratila radno vrijeme osoblja, zbog čega su pogoršanja poslovnih rezultata u tim poduzećima bila izraženija.
- Tijekom 2020. poslovni rezultati poduzeća pali su za 32 % u odnosu na prethodnu godinu. Više od četvrtine rukovoditelja prijavilo je gubitke. Slično tome, tijekom 2020. znatno je smanjen obujam proizvodnje; 41 % rukovoditelja prijavilo je smanjenje, u usporedbi s 8 % u 2019. Pad ukupnih poslovnih rezultata poduzeća bio je izraženiji u malim i srednjim poduzećima nego u velikim poduzećima.

- Pandemija bolesti COVID-19 poremetila je poslovne aktivnosti širom EU-a i potaknula je rukovoditelje i njihove timove da brzo reagiraju kako bi njihova poduzeća nastavila pružati usluge i proizvode. Gotovo polovina svih poduzeća morala je u određenoj mjeri obustaviti poslovanje zbog bolesti COVID-19, što je osobito bio slučaj u sektoru pružatelja financijskih i drugih usluga, usluga prijevoza te trgovine i ugostiteljstva.
- Više od trećine poduzeća u određenoj je mjeri promijenilo svoju glavnu poslovnu djelatnost kao odgovor na pandemiju bolesti COVID-19. Otprilike jedna četvrtina poduzeća nije uopće promijenila svoju glavnu poslovnu djelatnost. Mnoga poduzeća preusmjerila su svoje glavne proizvodne linije na proizvodnju hitno potrebne zaštitne opreme, respiratora, opreme za dezinfekciju i drugih uređaja.
- Za mnoga poduzeća prelazak na rad na daljinu kao odgovor na javnozdravstvene mjere bio je najdrastičnija promjena u pogledu organizacije rada. Tijekom 2019. u većini poduzeća rad na daljinu nije bio uobičajena praksa. Na vrhuncu prvog vala pandemije, u travnju 2020., to se u potpunosti promijenilo. Mnoga poduzeća bez prethodnog iskustva s radom na daljinu brzo su se prilagodila situaciji i prepoznala su tu promjenu kao priliku da u budućnosti način rada učine fleksibilnijim.
- Tijekom 2020. više od polovine rukovoditelja izjavilo je da je zbog organizacijskih posljedica pandemije bolesti COVID-19 bilo ključno omogućiti samostalnost radnika, ali četvrtina rukovoditelja navela je da je njihovo poduzeće uspostavilo više razine kontrole. Te brojke upućuju na manji naglasak na samostalnosti i pristup koji se u većoj mjeri temelji na kontroli nego što je to bio slučaj prije pandemije bolesti COVID-19.
- Fizički i emocionalni izazovi kojima su bili izloženi radnici koji su radili u prostorijama poduzeća i oni koji su posao obavljali od kuće razlikovali su se. Za mnoge radnike na daljinu ti su izazovi obuhvaćali loš ergonomski dizajn udaljenih radnih mjesta, poteškoće povezane s odvijanjem nastave kod kuće i frustraciju zbog monotonog okruženja. Kad je riječ o radnicima u prostorijama poduzeća, ti su izazovi uključivali strah od zaraze i korjenite promjene praksi na radnom mjestu zbog zahtjeva u pogledu ograničavanja socijalnih kontakata. Obje su vrste radnika spomenule zamor pandemijom i nisku razinu motivacije.
- Postojao je rizik od smanjenog stupnja savjetovanja sa zaposlenicima ili njihovim predstavnicima jer je uprava morala donositi brze odluke, a često se smatralo da je uključivanje osoblja u taj proces zahtjevno i dugotrajno. Međutim, u slučajevima u kojima su postojali službeni predstavnici zaposlenika, oni su obično bili članovi ad hoc timova za upravljanje kriznim situacijama.

Smjernice politike

- Pandemija je upozorila na potrebu zajedničke procjene aspekata fizičkog zdravlja i sigurnost te mentalne dobrobiti na radnom mjestu. Za potporu zaposlenicima trebalo bi osigurati resurse kao što su programi pomoći i savjetovanja za zaposlenike te usluge povezane sa zdravljem na radu.
- Zbog masovnog i brzog prelaska na rad na daljinu u brojnim su se državama članicama intenzivirale rasprave o tome kako provoditi propise o radu na daljinu na nacionalnoj ili sektorskoj razini, putem zakonodavstva ili kolektivnih ugovora. Na primjer, Španjolska je u rujnu 2020. donijela Kraljevsku zakonsku uredbu 28/2020, kojom je uvela sveobuhvatno zakonodavstvo kojim je obuhvaćen rad na daljinu.
- Plan kontinuiteta poslovanja može pomoći u povećanju sposobnosti poduzeća za suočavanje s budućim šokovima i može pomoći zaposlenicima u izazovnim vremenima. Poduzeća koja ulažu u upravljanje kriznim situacijama mogu bolje upravljati kriznom situacijom i uspješnije reagirati.
- Pandemija bolesti COVID-19 potaknula je rukovoditelje da preispitaju svoj pristup zaposlenicima. Zbog velike brzine promjena na radnim mjestima i sve većeg udjela rada izvan prostorija poduzeća potrebno je više mjera za izgradnju uzajamnog povjerenja i pomak prema upravljanju na temelju ciljeva.
- Socijalni partneri trebaju dodatno istražiti učinak rada na daljinu na ravnotežu između poslovnog i privatnog života te pokrenuti rasprave o tom pitanju kako bi se zaštitili interesi radnika. Isto tako, poduzeća trebaju utvrditi jasne ciljeve kako bi zajamčila da su radnici učinkoviti i produktivni bez obzira na to gdje se posao obavlja.

Dodatne informacije

Izvjешće *Business not as usual: How EU companies adapted to the COVID-19 pandemic* (Nije sve po starom: kako su se poduzeća iz EU-a prilagodila pandemiji bolesti COVID-19) dostupno je na poveznici <http://eurofound.link/ef21033>

Voditelj istraživanja: Franz Ferdinand Eiffe

information@eurofound.europa.eu